

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง กรณีศึกษาบ้านป่าเมี่ยงแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมเอกสารข้อมูล ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อตอบคำถามของการศึกษาในแง่ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นการผสมผสานแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพัฒนาเป็นรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน จึงได้สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากผลการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการรวบรวมข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่บ้านแม่กำปอง ผู้ศึกษาสามารถวิเคราะห์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปองได้ 3 ประเด็นคือ ปัจจัยภายนอกชุมชนและภายในชุมชนที่มีผลต่อการดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง วิธีคิดและวิธีการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนป่าเมี่ยง รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ชุมชนประสบ และวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชน เพื่อจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนป่าเมี่ยง ในการดำเนินงานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

6.1.1 ปัจจัยภายนอกชุมชน และภายในชุมชนที่มีผลต่อการดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง

1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยงแม่กำปองเกิดขึ้นภายใต้การสนับสนุนตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของรัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อันมีเป้าหมายให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถสร้างรายได้จากทรัพยากรและองค์ความรู้ที่มีอยู่ บ้านแม่กำปองมีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีจุดดึงดูดอยู่ที่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์และวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ทำให้ชุมชนเห็นพ้องที่จะกำหนดให้หมู่บ้านแม่กำปองเป็น

หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชนพร้อมกับรักษาทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิม

ชุมชนป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปองกำลังประสบกับปัญหาความไม่ยั่งยืนของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ชุมชนต้องประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจเมื่อตลาดผู้บริโภคเมืองมีจำนวนลดลง ในขณะที่ราคาเมี่ยงตกต่ำ ทำให้การผลิตเมี่ยงเป็นอาชีพหลักไม่สามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอสำหรับการซื้อหาอาหารและเครื่องอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือนได้ ส่งผลให้แทบทุกครัวเรือนในบ้านแม่กำปองมีภาระหนี้สิน นำไปสู่ความพยายามหาหนทางประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่มเติมแก่ครัวเรือน

ปัญหาความไม่ยั่งยืนของชุมชนยังเกิดจากปัจจัยด้านสังคม เมื่ออาชีพการผลิตเมี่ยงเป็นอาชีพที่เหน็ดเหนื่อย ต้องการแรงงานมาก โดยเฉพาะในฤดูเก็บเกี่ยวที่ชาวบ้านไม่มีวันหยุดพักผ่อน กระทบกับคนหนุ่มสาวมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น ทำให้การประกอบอาชีพไม่จำกัดอยู่เพียงการเกษตรกรรมเท่านั้น เด็กรุ่นใหม่ของบ้านแม่กำปองจึงเริ่มเข้าสู่ระบบแรงงานในเมืองซึ่งสร้างรายได้ที่แน่นอนกว่า ทำให้ชุมชนป่าเมี่ยงต้องประสบกับภาวะการขาดแรงงานสืบทอดวิถีการผลิตเมี่ยง และนำไปสู่ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยด้านวัฒนธรรม ที่ “เมี่ยง” และ “ป่าเมี่ยง” มีบทบาทลดลงในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ฉะนั้นจึงเกิดเป็นแนวโน้มว่าวิถีการผลิตเมี่ยงอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอาจจะสิ้นสุดลงในอนาคต

2) ปัจจัยด้านบทบาทและมุมมองเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากภายนอกชุมชน

ชุมชนบ้านแม่กำปองได้รับเอาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการส่งเสริมของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นหลัก แนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมองการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมและมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นหลัก นอกจากนี้สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาซึ่งรับผิดชอบด้านการพัฒนาและให้ความรู้เชิงวิชาการพยายามเน้นย้ำให้ชาวบ้านแม่กำปองพยายามอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากรของชุมชน รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไว้ เพราะถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถเข้ามาแสวงหาและเรียนรู้ ไม่ให้บริษัทท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นผู้กำหนดให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ไม่เหมาะสมแก่ชุมชน ทั้งนี้ทั้งสององค์กรได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกระบวนการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนับตั้งแต่การริเริ่มจัดตั้ง การเข้าร่วมประชุมและเสนอแนะข้อคิดเห็น และการประเมินผล

บริษัทเอราวัณ พี.ยู.ซี. ทัวร์ซึ่งเป็นบริษัทนำเที่ยวเอกชนมีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำและจัดหานักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณี การศึกษาการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในหมู่บ้านแม่กำปองของเจ้าของบริษัทเอราวัณ พี.ยู.ซี. ทัวร์ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่ทั้งด้านทรัพยากรและวัฒนธรรม พร้อมกันนั้นก็ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในเชิงธุรกิจการท่องเที่ยวอันได้แก่ความสามารถในการรองรับ และโครงการการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

3) ปัจจัยด้านบทบาทและมุมมองเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของคนในชุมชน

สมาชิกชุมชนบ้านแม่กำปองให้นิยามความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่าเป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวทั่วไป แต่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเยือนท้องถิ่นเพื่อชื่นชมทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน โดยไม่ทำลายสิ่งเหล่านั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้นอกจากจะทำให้ชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนแล้ว ยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้การรับเอาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ามาสู่ชุมชนต้องอยู่ในความยินยอมและเสรีภาพของแต่ละครัวเรือนที่จะ “เลือก” รับรองหรือให้บริการนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่เหมาะสม

จากปัจจัยทั้งสาม ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เข้ามาเป็น “ทางเลือก” หนึ่งสำหรับชุมชน ด้วยความพยายามที่จะอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวป่าเมี่ยง และปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์สืบต่อไป ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ยังสามารถสร้างรายได้เพิ่มเติมให้แก่ชุมชนในช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรอีกด้วย

6.1.2 วิธีคิดและวิธีการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนป่าเมี่ยงรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ชุมชนประสบ และวิธีการแก้ไขปัญหา

1) กระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กลุ่มผู้นำชุมชนและคณะกรรมการการท่องเที่ยวได้พยายามสร้างความเข้าใจร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการเรียกประชุมชี้แจงแนวทางและนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน พร้อมทั้งอาศัยวิทยากรจากองค์กรต่างๆ ภายนอกชุมชนที่เข้ามาอธิบายและปลูกฝังเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก่อนที่จะเข้าสู่การปฏิบัติจริงซึ่งทำให้บ้านป่าเมี่ยงแม่กำปองมีฐานะเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรก็ตามยังพบว่าสมาชิกในชุมชนจำนวนหนึ่งไม่สามารถอธิบายความหมายคร่าวๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เนื่องจากไม่มีโอกาสเข้าร่วมประชุม

หรือไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือกิจการด้านการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชนยังไม่สามารถสร้างความเข้าใจในร่วมของชุมชนเกี่ยวกับหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างทั่วถึง และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่สามารถกระจายเข้าสู่ทุกส่วนของชุมชนอย่างแท้จริง

2) วิธีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าแม่ียง

สหกรณ์ไฟฟ้าโครงการหลวงบ้านแม่กำปอง จำกัด ร่วมกับชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กำปอง และชาวบ้านในตำบลห้วยแก้ว จัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (แบบโฮมสเตย์) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างงานและสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีเกี่ยวกับการปกป้องรักษาธรรมชาติ และธำรงรักษาวัฒนธรรมให้แก่ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว ทั้งยังสามารถเป็นรูปแบบการบริหารการท่องเที่ยวและเป็นทางเลือกในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป ผู้ที่รับผิดชอบนอกจากผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังรวมไปถึงคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งดำรงตำแหน่งคณะกรรมการของสหกรณ์การไฟฟ้าแม่กำปองด้วย รายได้ส่วนหนึ่งจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะถูกนำมารวบรวมเป็นกองทุนสำหรับพัฒนาหมู่บ้าน งบประมาณสำหรับกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน จึงไม่ได้มาจากการเรียกรายเงินจากชาวบ้าน แต่มาจากผลกำไรของสหกรณ์ไฟฟ้าและส่วนแบ่งรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั่นเอง

ชุมชนแม่กำปอง โดยผู้ใหญ่บ้านแม่กำปอง ได้จัดตั้งคณะกรรมการโครงการวิจัย “รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่” เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาค ประกอบด้วยกิจกรรมที่ดำเนินการวิจัย อาทิ การประชุมชาวบ้านเพื่อเสนอแผนกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาความสะอาดและความปลอดภัยภายในชุมชน การจัดทำแผ่นป้ายสื่อเพื่อรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์ ป้ายกฎระเบียบต่างๆ ของหมู่บ้าน การปรับปรุงสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และจัดทำแผนการวิจัยพร้อมผลสรุปเสนอสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคเป็นระยะๆ

สมาชิกบ้านแม่กำปองสามารถเข้าร่วมธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้แก่ครัวเรือนของตน โดยการรับเป็นบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ หรือเข้าร่วมการอบรมอาชีพเสริมเพื่อการท่องเที่ยว อาทิ หมอนวดแผนไทย กลุ่มสมุนไพร กลุ่มแปรรูปผลผลิต กลุ่มเครื่องเรือนไม้ไผ่ กลุ่มฟ้อนรำ และกลุ่มดนตรีพื้นบ้าน เป็นต้น ส่วนผู้ที่ไม่สามารถประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะได้รับผลตอบแทนทางอ้อมจากการหักส่วนหนึ่งของรายได้เข้ากองทุนสำหรับพัฒนาหมู่บ้านดังที่กล่าวมาแล้ว ขณะนี้กลุ่มเครื่องเรือนไม้ไผ่ซึ่งมีหัวหน้ากลุ่มคือนายบุญเลิศ ไทยกรณ์ เป็นกลุ่มอาชีพเสริมที่ทำรายได้ค่อนข้างสูง มีการคิดค้นและพัฒนาารูปแบบเครื่องเรือนใหม่ๆ นำออกสู่ตลาดอย่างสม่ำเสมอ เช่นเดียวกับอาชีพนวดแผนไทยซึ่งมีการจัดตั้งเป็นศูนย์นวดแผนไทย

เพื่อสุขภาพขึ้นในบริเวณบ้านปางกลาง สมาชิกกลุ่มจะผลัดเปลี่ยนกันให้บริการเพื่อกระจายโอกาสการสร้างรายได้ภายในกลุ่มอย่างทั่วถึง

(3) ปัญหาและอุปสรรคที่ชุมชนประสบและวิธีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาหลักที่ชุมชนประสบในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่ปัญหาด้านการกระจายรายได้ แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะถูกจัดให้เป็นเพียง “อาชีพเสริม” ทว่ากลับสร้างความเหลื่อมล้ำในโอกาสการทำธุรกิจเพื่อสร้างรายได้เสริม เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศทำให้ชาวบ้านต้องตั้งบ้านเรือนลดหลั่นลงมาตามแนวภูเขา และอยู่ห่างไกลกัน คริวเรือนที่อยู่ใกล้ชิดกันและใกล้แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มบ้านปางใน 1 และ ปางใน 2 จึงมีโอกาสเปิดบ้านพักแบบโฮมสเตย์ซึ่งให้ค่าตอบแทนสูง ในขณะที่อีกหลายๆ คริวเรือนไม่ได้รับรายได้โดยตรงจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเลย ชุมชนได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการส่งเสริมอาชีพเพื่อสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตาม คริวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางธุรกิจอื่นๆ ไม่สามารถทำรายได้ได้เท่าเทียมกับบ้านพักโฮมสเตย์

ความสามารถในการรองรับที่จำกัดของพื้นที่เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สมาชิกในชุมชนได้กล่าวถึง เนื่องจากบ้านแม่กำปองมีจุดค้อยด้านลักษณะภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากในเวลาเดียวกัน แต่ในทางตรงกันข้าม กลับเป็นข้อได้เปรียบที่ทำให้หมู่บ้านไม่ต้องรองรับนักท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถของชุมชน ซึ่งอาจนำไปสู่การทำลายทรัพยากรของท้องถิ่นได้ การป้องกันความแออัดของนักท่องเที่ยวและลดข้อจำกัดของพื้นที่สามารถกระทำได้โดยการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่ชุมชนในแต่ละครั้ง

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ชุมชนกำลังพยายามแก้ไขเช่นปัญหาด้านความสะอาด ปัญหาการขาดเครื่องอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคโดยเฉพาะโทรศัพท์ และปัญหาการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ ปัจจุบันชาวบ้านแม่กำปองเริ่มมีความกังวลถึงความปลอดภัยของชุมชนเนื่องจากการก่อสร้างถนนเชื่อมต่อจังหวัดเชียงใหม่สู่อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โดยตัดผ่านหมู่บ้านแม่กำปอง ซึ่งชาวบ้านเกรงว่าอาจเป็นเส้นทางของการขนส่งยาเสพติดหรืออาชญากร

6.1.3 กระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชน เพื่อจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนป่าเมี่ยงในการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

(1) การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผู้ที่รับผิดชอบบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาจากการศึกษาและเยี่ยมชมโครงการต่างๆ รวมถึงการเข้าร่วมรับฟังการบรรยายและการอบรมบุคลากรการท่องเที่ยว ตลอดจน

จัดทำโครงการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชนของตนเอง คณะกรรมการหมู่บ้านแม่กำปอง มีการทดลอง วิจัย และเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนดวางแผนไว้ มีการประเมินผลในกลุ่มเพื่อเขียน รายงานการวิจัย และจัดประชุมเพื่อรับฟังปัญหา ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากสมาชิกในชุมชน

ส่วนสมาชิกในชุมชนจะเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเข้าไปมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามความสมัครใจ รวมทั้ง การคิดค้นและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เกิดการ เรียนรู้และพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของ ชุมชนและนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

(2) การจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน ในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนบ้านแม่กำปองได้สร้างจุดดึงดูดทางการ ท่องเที่ยวที่สำคัญสองจุดด้วยกันคือทรัพยากรทางธรรมชาติ อันได้แก่ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ความหลากหลายของพืชพรรณสัตว์ป่า สภาพแวดล้อมและทิวทัศน์ที่สวยงาม รวมถึงสภาพ ภูมิอากาศที่บริสุทธิ์สะอาด และทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันได้แก่วิถีการปลูกและผลิตเมี่ยง วิธีการ ดำเนินชีวิต การประกอบอาหาร การเล่นดนตรีพื้นเมือง และการผ่อนรำพื้นบ้าน เป็นต้น

การที่มักคุเทศก์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ สถานที่ประกอบกิจกรรมการเกษตร และพื้นที่สาธารณะของชุมชน แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีความเห็นพ้องในการเปิดพื้นที่ที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน เช่น ไร่ นา ไร่ สวน หรือศูนย์ข้อมูล ท่องเที่ยว และพื้นที่ที่ปัจเจกชนเป็นเจ้าของ เช่น สวนเมี่ยงหลังบ้าน หรือห้องน้ำที่แยกออกมาจาก ครัวเรือน เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ในฐานะที่พื้นที่เหล่านั้นเป็น “ภาพตัวแทน” ของความเป็น “บ้านแม่กำปอง” ซึ่งทำให้ผู้มาเยือนได้เห็นและทำความเข้าใจภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ชุมชนพยายามนำเสนอ ไปพร้อมๆ กับความพยายามที่จะถนอมรักษา “บ้านแม่กำปอง” ของ สมาชิกในชุมชนทุกคนเอาไว้

ฉะนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ดังกล่าว จึงเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้ง ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ โดยที่ชาวบ้านถูกปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร เหล่านั้นในฐานะที่เป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน อันจะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชนมีความยั่งยืนต่อไป

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

6.2.1 แนวคิดที่ถูกลำมาผสมผสานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

จากการศึกษาพบว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปอง เกิดขึ้นจากการกระตุ้นจากภายนอกชุมชน ผนวกเข้ากับศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านได้หยิบยกเอาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาเป็นจุดยืนในการเข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยมองว่านอกจากจะเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนแล้ว ยังสามารถปลูกสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนเจ้าของพื้นที่และผู้มาเยือนได้ตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเกิดความภาคภูมิใจหวงแหนในวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น บ้านแม่กำปองได้นำแนวคิดจากภายนอกชุมชนเข้ามาผสมผสานกับความต้องการสร้างรายได้และการอนุรักษ์ระบบนิเวศกระทั่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นรูปแบบเฉพาะพื้นที่ของชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามรูปแบบของชุมชนบ้านแม่กำปองเริ่มต้นจากการเรียนรู้และคิดค้นแนวทางร่วมกันระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องจากภายนอกชุมชนทั้งจากภาครัฐและเอกชน นำไปสู่การวางแผนและการสร้างรูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยว การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการผลประโยชน์ตลอดจนการประเมินผลโดยชุมชนอย่างใดก็ตาม ในขั้นตอนของการประเมินผล คณะกรรมการหมู่บ้านจะแจกแบบสอบถามให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อนำผลที่ได้มาประเมินและแก้ไขปรับปรุงส่วนที่ผิดพลาด ส่วนการประเมินผลในกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวนั้น เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ไม่มีการประชุมเพื่อติดตามและประเมินผลโดยตรง และไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน ถือว่าชุมชนยังคงขาดการประเมินผลอย่างเป็นทางการภายในชุมชน

ความพยายามที่จะจัดตั้งหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ชุมชนจำเป็นต้องมีการจัดตั้งองค์กรเพื่อดูแลรับผิดชอบ ตลอดจนดำเนินการตามกลไกของการจัดการท่องเที่ยว ทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารการท่องเที่ยว การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง การประสานงานระหว่างกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง และการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสริม กิจกรรมเหล่านี้ตั้งอยู่บนฐานคติของการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดสรรรายได้ แม้ว่าสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะยังไม่สามารถได้รับผลประโยชน์ด้านรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน แต่การจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสริมก็ยังถือได้ว่าเป็นหนทางหนึ่งที่จะดึงชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและก่อให้เกิดการกระจายรายได้มากขึ้น นอกจากนี้ชุมชนยังมีการสร้างกฎเกณฑ์สำหรับผู้ประกอบการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมชาติของชุมชนให้น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกัน โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังสามารถสร้างอำนาจต่อรองให้องค์กร

จากภายนอกชุมชนให้การสนับสนุนทั้งในด้านเงินทุน แนวคิด เทคโนโลยีและการอบรมกิจกรรม เสริมเพื่อการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในฐานะที่เป็นการท่องเที่ยวแบบทางเลือกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ตั้งเป้าประสงค์ให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่งผลสำเร็จแก่ชุมชนใน 4 มิติด้วยกัน ได้แก่ มิติทาง สังคมวัฒนธรรม มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสิ่งแวดล้อม และมิติทางการเมือง Paul Ekins (2000 : 73) และปรีชา (2540 : 93) เห็นว่าสังคมที่ยั่งยืนเป็นสังคมที่สนองความต้องการของตนได้โดยไม่ทำให้ สัตว์จำพวกอื่นและประชาชนรุ่นต่อไป ไปในอนาคตต้องยอมลดความต้องการของตนเอง เป้าหมายที่ สำคัญที่สุดของแนวคิดนี้ก็คือการรักษาคุณภาพชีวิตให้มีระดับสูงอย่างยาวนาน ชุมชนแม่กำปองมี ความพยายามที่พัฒนาสังคมและวัฒนธรรมที่ยั่งยืน และมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้ จิตจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อทำให้เกิดความสมดุลและความเสมอภาคทาง สังคม ทั้งยังมีการสร้างเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีที่ภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มชุมชนของตนอย่างเป็น ตัวของตัวเอง ซึ่งสิทธิณัฐ (2543) และมนัส (2544 : 26) มองว่าสิ่งเหล่านี้สามารถสร้างเป็นมรดกทาง คุณค่าส่งต่อไปให้รุ่นลูกหลาน ให้เป็นกลไกของการสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนได้

ในมิติทางเศรษฐกิจ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ แก่ชุมชนท้องถิ่นในขณะที่คำนึงถึงระบบนิเวศและโลกธรรมชาติด้วย เช่นเดียวกับที่ปรีชา (2540 : 93) และ Michael Redclift (อ้างใน SSD (166) 701 : 32) ได้เน้นให้ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจต้องมึ การปกป้องรักษาธรรมชาติจากการเจริญเติบโตที่ปราศจากการควบคุม โดยตระหนักถึงจิตจำกัด ของความสามารถในการรองรับของสิ่งแวดล้อม ซึ่งบ้านแม่กำปองได้จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่ เข้ามาเยี่ยมชมพื้นที่ในแต่ละช่วงเวลาเพื่อป้องกันผลกระทบที่จะมีต่อทรัพยากรธรรมชาติและ วัฒนธรรม เช่นเดียวกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความสำคัญกับวิถีชีวิตและเศรษฐกิจ แนวคิดดังกล่าวถือว่าการจัดการและการรักษาระบบนิเวศรวมทั้งการสนับสนุนให้ชีวิตทั้งหลายอยู่ รอดคือเป้าหมายสำคัญที่สุด (ปรีชา, 2540 : 93, สิทธิณัฐ, 2543 : 31)

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนแสดงให้เห็น ถึงแนวโน้มที่ชุมชนจะมีความยั่งยืนทางการเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนาระบบการตัดสินใจใน เรื่องการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุดกับประชาชน โดยไม่ให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม เน้น การให้สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขณะที่เดียวกันในการตัดสินใจร่วมหรือการ จัดระเบียบชุมชนก็มีความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนและของชุมชนในส่วนรวม แต่ในหมู่บ้านแม่กำ ปองสมาชิกชุมชนทุกคนหรือส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและ ดำเนินการอย่างเต็มที่

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านแม่กำปองให้ความสำคัญกับระบบนิเวศและวัฒนธรรมเป็นหลัก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและเทคนิคที่ชุมชนจะใช้เพื่อหาประโยชน์จากสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนพฤติกรรมและเทคนิคที่มนุษย์ใช้หาประโยชน์จากสภาพแวดล้อม และผลกระทบที่แบบแผนพฤติกรรมหนึ่งส่งไปถึงส่วนอื่นๆ ของวัฒนธรรมตามการอธิบายแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของ J.H. Steward (1930) กล่าวคือชุมชนได้ใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่ออนุรักษ์สภาพแวดล้อมไปพร้อมๆ กับการใช้จุดเด่นทางธรรมชาติมาสร้างรายได้แก่ครัวเรือน ก่อให้เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นซึ่งมีผลใช้กับทั้งชุมชน วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนป่าเมี่ยงยังสามารถแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าและความสามารถในการจัดการทรัพยากรร่วมกันภายในชุมชนอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม วิธีการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนป่าเมี่ยงไม่อาจดำเนินไปตามแนวคิดนิเวศวิทยาแนวลึก (Deep Ecology) ซึ่งพยายามหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากระบบนิเวศ เพราะการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ทั้งยังไม่สามารถดำเนินไปตามแนวทางนิเวศวิทยาการเมืองที่ว่าด้วยโลกทรรศน์ที่ให้อำนาจมนุษย์ในการจัดการทรัพยากร (Accommodating Technocentrism) โดยสนับสนุนจริยธรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นความเจริญเติบโตทางรายได้เพราะเชื่อว่าการค้าและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีจะช่วยให้มนุษย์สามารถหาสิ่งใหม่ๆ มาทดแทนทรัพยากรธรรมชาติได้ (Cornucopian Technocentrism) แต่สามารถยึดหลักของโลกทรรศน์ที่มุ่งรักษาปกป้องธรรมชาติซึ่งเน้นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องวางขีดจำกัดทางนิเวศทั้งระบบเพื่อควบคุมการขยายตัวของเศรษฐกิจ (มนตรี, 2543 : 24-26)

การสร้างมูลค่าหรือการตีราคาทรัพยากรทางสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมสามารถนำมาใช้อธิบายควบคู่กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านแม่กำปอง จากการตั้งค่าธรรมเนียมการเข้ามาพักอาศัย และใช้บริการนำเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อสิ่งเหล่านี้มีกลไกราคากำกับอยู่จะทำให้ผู้ใช้ทรัพยากรด้วยความระมัดระวัง ซึ่งถือเป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ ส่วนการสร้างระบบเศรษฐกิจที่คำนึงถึงระบบนิเวศและโลกธรรมชาติโดยมีความคาดหวังที่จะส่งผ่าน “ทุน” อันได้แก่ทรัพยากรและวิถีชีวิตแก่คนรุ่นอนาคตยังถือได้ว่าเป็นการดำเนินตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์สีเขียว (Green Economy) ได้เช่นกัน

ในการศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้แก่ การให้ความสำคัญกับบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะมีแรงผลักดันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหากกิจกรรมนั้นๆ สร้างผลกำไร

ให้กับประชาชนผู้ที่ได้รับโอกาสในกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นในทุกขั้นตอนของโครงการ (อ้างโดยมนัส 2544 : 78) ชาวบ้านแม่กำปองยังมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไม่สมบูรณ์เต็มที่ แม้จะมีการเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอแต่ผู้ที่แสดงความคิดเห็นมักเป็นผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือชาวบ้านที่ประกอบธุรกิจหรือเข้าร่วมกลุ่มอาชีพเสริมเพื่อการท่องเที่ยวบางกลุ่ม ยิ่งไปกว่านั้นยังไม่ปรากฏขั้นตอนการประเมินผลการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการในชุมชน

อย่างไรก็ตามสมาชิกในชุมชนบ้านแม่กำปองไม่ได้ถูกปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือการเข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้การประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นสิ่งที่ดำเนินอยู่บนความสมัครใจของผู้เข้าร่วมเอง และกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ถูกคิดค้นและจัดวางรูปแบบโดยคนในชุมชน ฉะนั้นยังถือได้ว่าชุมชนบ้านแม่กำปองมีส่วนร่วมที่แท้จริงทั้งในแง่ของการมีส่วนร่วมแบบความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประชาชนร่วมมือกับบุคคลภายนอกซึ่งให้ผลลัพธ์ที่เป็นผลประโยชน์แก่ชุมชน และกำลังยกระดับไปสู่การมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจ (Empowerment) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ประชาชนจะมีอำนาจในทุกมิติและทุกขั้นตอนตลอดกระบวนการบริหารจัดการ และมีการกำหนดหนทางร่วมกับบุคคลภายนอก ซึ่งประชาชนผู้เข้าร่วมได้สร้างความหมายใหม่ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นด้วยประสบการณ์การบริหารจัดการของตนเอง

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านแม่กำปอง จึงตั้งอยู่บนฐานคติ 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ฐานคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ฐานคติด้านการจัดการผลประโยชน์ร่วมกันภายในชุมชน และฐานคติด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกับอุดมการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นจากการให้ความหมายโดยภายนอกชุมชน ความพยายามจัดการพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยการผนวกเอาคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ชุมชนสามารถคาดหวังได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปองจะมีความยั่งยืนต่อไป เพราะทรัพยากรที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวได้รับการดูแลรักษาไว้ด้วยการสร้าง “มูลค่า” ในระบบ “คุณค่า” ของทุนทางสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมนั่นเอง

6.2.2 ผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านแม่กำปองมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการจัดการแบบชุมชนดั้งเดิมในรายงานการวิจัยของขวัญสุดา (2542) เรื่องการศึกษาผลขององค์การจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการจัดการที่มีคนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ และมีการจัดวางนโยบายที่มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวและสิ่ง

อำนวยความสะดวกในชุมชน ซึ่งแม้ว่าจะสร้างรายได้ต่อชุมชนไม่เท่ากับการจัดการท่องเที่ยวแบบ มูลนิธิซึ่งถูกกำหนดและวางแผน โดยบุคคลจากภายนอกชุมชน แต่ชุมชนก็สามารถสืบทอด เอกลักษณ์เดิมรวมถึงมีกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานและความสัมพันธ์กันในชุมชน เช่นการเล่น ดนตรี การร่วมกันทำบายศรีสู่ขวัญ การร่วมกันทำอาหารเพื่อเลี้ยงรับรองนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็น กลุ่มใหญ่ และการเพื่อนำ เป็นต้น

นอกจากนี้การจัดการในรูปแบบของบ้านแม่กำปองยังสอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยว เชนิเวศในชุมชนบนพื้นที่สูงซึ่งศึกษาโดยรัชชัย (2542) ซึ่งมีรูปแบบการจัดการองค์กร โดยใช้ระบบ ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและความเป็นพี่น้องมาผสมผสานกับการจัดการธุรกิจที่มีการกำหนด หน้าที่รับผิดชอบในองค์กร รวมถึงมีการจัดสรรผลประโยชน์ครอบคลุมทั้งในระดับครัวเรือน ระดับ กลุ่ม จนถึงระดับชุมชน ซึ่งชุมชนป่าเมี่ยงเองมีศักยภาพทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ตลอดจน บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตและธรรมชาติแวดล้อมของชุมชนเป็นอย่างดี ภูมิปัญญาเหล่านี้สามารถนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตให้มีความยั่งยืนสืบไป

ในทางตรงกันข้าม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบ้านแม่กำปองได้ก่อให้เกิดการปรับตัวที่ สำคัญหลายประการเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มุมมองที่มีต่อรายได้ และความเอื้อเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชนบทได้ เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ชาวบ้านแม่กำปองใส่ใจที่จะรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการที่มีบุคคลภายนอก เข้ามาเยือนชุมชนมากขึ้น พร้อมทั้งกับความใส่ใจที่จะรับรู้ว่าจะมีใครจะมาเยือนได้มีโอกาสได้รับ ผลประโยชน์จากการรับรองนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในแต่ละครั้ง ในหลายครั้งกิจกรรมการ พัฒนาหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวถูกมองว่าเป็นการดึงเอาผู้ที่ไม่มียาได้จากการท่องเที่ยวให้ต้องละ ทิ้งภารกิจประจำวันมาเข้าร่วมพัฒนาหมู่บ้านเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ผลประโยชน์กับตกอยู่กับผู้ ที่มีโอกาสประกอบธุรกิจ เป็นต้น ความช่วยเหลือเกื้อกูลหรือความเอื้อเพื่อเพื่อแบ่งอาชูกประเมินค่า เป็นราคา เช่นการแบ่งปันผลผลิตระหว่างครัวเรือนกระทำได้ยากขึ้นเนื่องจากบางครัวเรือนต้องเก็บ ผลผลิตไว้รับรองนักท่องเที่ยว หรือเพื่อขายแก่ผู้ที่เข้ามาเยือนชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังต้อง พยายามเรียนรู้วัฒนธรรมของบุคคลจากภายนอก เพื่อจะสามารถปฏิบัติตนเป็น “เจ้าของบ้านที่ดี” และมีภาระในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนของตนและคนจากภายนอกชุมชนมากขึ้น รวมถึงการเสียสละเวลาประกอบกิจกรรมทางการเกษตรหรืออาชีพหลักเพื่อเข้าร่วมรับฟังการชี้แนะ และแลกเปลี่ยนความรู้กับบุคคลจากภายนอกชุมชนบ่อยครั้งขึ้นเช่นกัน

ผู้ศึกษาพบว่าผลกระทบในเชิงลบที่ปรากฏอยู่ในชุมชนได้แก่ การแปร “คุณค่า” ให้เป็น “มูลค่า” อันส่งผลให้รูปแบบความสัมพันธ์และค่านิยมของคนในชุมชนเปลี่ยนไป สมาชิกในชุมชน

เริ่มเห็นถึงคุณค่าของการมีรายได้มากขึ้น พร้อมกับความรู้สึกเลื่อมล้ำเมื่อได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไม่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบตาม “การบริโภคแบบเมือง” ซึ่งอาจทำให้ชุมชนต้องหันไปพึ่งทรัพยากรจากนอกท้องถิ่นมากขึ้นดังเช่นมุมมองของธวัชชัย (2542) เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกวางไว้เป็นเพียงแค่ “กิจกรรมเสริม” ในชุมชนเท่านั้น และชาวบ้านต่างตระหนักถึงการอนุรักษ์ระบบนิเวศธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี และยืนยันที่จะเลือกการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมมากกว่าการสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้นโดยทำลายสมบัติของชุมชน

6.2.3 ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นำชัย (2542) มองว่าผลประโยชน์โดยตรงที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่ การสร้างงาน การพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ระบบตลาดและระบบการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อป้อนระบบตลาด ส่งผลให้เกิดรายได้จากแหล่งรายได้ใหม่ ทั้งยังทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาในทางสร้างสรรค์ขึ้น มีการติดต่อทางสังคมที่มีรูปแบบมากขึ้น และมีสาธารณูปโภคที่ดีขึ้นตามไปด้วย (มนัส, 2544 77 – 78) นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความไม่ยั่งยืนทางเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้บ้านแม่กำปองมีงบประมาณเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่เพิ่มขึ้น จากการหักแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งเข้ากองทุนของสหกรณ์การไฟฟ้าโครงการหลวงแม่กำปอง ซึ่งเป็นกองทุนสำรองเพื่อพัฒนาพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน ในขณะที่ด้วยกันผลประโยชน์ทางอ้อมก็ปรากฏให้เห็นในความสามัคคีกลมเกลียวและการร่วมแรงร่วมใจที่จะพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในชุมชนด้วยความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรและวัฒนธรรมของตน

ในการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่นการนำนักท่องเที่ยวเดินสำรวจเส้นทางธรรมชาติและพื้นที่สวนเมี่ยง การประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ การดื่มชาสมุนไพร และการสอนประกอบอาหารจากพืชผักพื้นบ้าน ยังทำให้ชาวบ้านมีโอกาสทบทวนวิถีคิดของการดำเนินชีวิตและรื้อฟื้นภูมิปัญญา คติธรรม และความเชื่อต่างๆ ที่สืบทอดมานับแต่อดีตเพื่อนำมาอธิบายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งยังรู้สึกภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตตนเอง เมื่อมีบุคคลจากภายนอกรู้สึกชื่นชมในทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่

6.2.4 จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และข้อจำกัดของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบ้านแม่กำปอง

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบ้านแม่กำปอง มีจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และข้อจำกัด ดังแสดงในตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และข้อจำกัดของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบ้านแม่กำปอง

จุดเด่น	จุดด้อย
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวได้ - มีผู้นำที่เข้มแข็ง - องค์กรภายนอกให้การสนับสนุนโครงการพัฒนา - มี “มูลค่า” จากระบบ “คุณค่า” ของธรรมชาติและวัฒนธรรม - มีอำนาจต่อรองเพื่อกำหนดประเภทของนักท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - ดูแลสิ่งแวดล้อมได้ไม่ทั่วถึง - การมีส่วนร่วมและกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง - ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ - ชาวบ้านเริ่มให้ความสำคัญกับเงินมากกว่าความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน - ไม่สามารถห้ามนักท่องเที่ยวที่นอกเหนือจากกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เข้ามาในชุมชน
โอกาส	ข้อจำกัด
<ul style="list-style-type: none"> - มีเส้นทางเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง - มีอาชีพเสริมที่ช่วยพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ - มีสิทธิในการสร้างกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม - มีศักยภาพดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้มากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกชุมชนไม่ชอบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ขัดแย้งกับนโยบายหลัก - ความสามารถในการรองรับมีจำกัด - แรงงานสืบทอดวิธีการผลิตมีแนวโน้มลดลง - ลักษณะทางภูมิศาสตร์ทำให้กลุ่มบ้านที่อยู่ห่างไกลจากกลุ่มบ้านอื่นๆ ขาดโอกาสในการสร้างรายได้

จากตารางที่ 6.1 จุดเด่นของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบ้านแม่กำปองได้แก่ความสามารถในการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้เข้ามามากเกินไปจนเกินกว่าขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลายน้อยลง ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็งและมีความคิดสร้างสรรค์ทำให้มีโครงการใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาเกิดขึ้นเสมอ ทั้ง โดยความร่วมมือของสมาชิกชุมชนและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก นอกจากนี้ บ้านแม่กำปองมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่า อันสามารถก่อให้เกิด “มูลค่า” เป็นรายได้จากการเข้ามาศึกษาเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ชุมชนแม่กำปองไม่สามารถห้ามนักท่องเที่ยวที่นอกเหนือจากกลุ่มนักท่องเที่ยวอนุรักษ์ซึ่งขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เข้ามาในสถานที่ท่องเที่ยวได้ และชุมชนมีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะดูแลสิ่งแวดล้อมได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในเขตสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ห่างไกลจากที่ตั้งของชุมชน นอกจากนี้แม้จะมีองค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนด้านกิจกรรม แต่ชุมชนยังคงขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาและจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จุดด้อยของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกประการหนึ่งได้แก่การที่สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่ทั่วถึง ส่งผลให้การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไม่ทั่วถึงตามไปด้วย จุดด้อยดังกล่าวอาจทำให้ชุมชนเคยชินกับการไม่มีส่วนร่วมและไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมของส่วนรวมที่ไม่สร้างรายได้ให้แก่ตนเอง

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนทำให้ชุมชนมีสิทธิในการสร้างกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม และมีการสร้างอาชีพเสริมที่ช่วยพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ในกลุ่มสมาชิกชุมชน และการสร้างเส้นทางเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียงยังเป็นโอกาสให้บ้านแม่กำปองสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวอนุรักษ์มากขึ้นอีกด้วย

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านแม่กำปองมีข้อจำกัดอยู่ที่ความสามารถในการรองรับ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศทำให้พื้นที่ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากในเวลาเดียวกันได้ อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการรองรับที่จำกัดนี้ถือเป็นข้อได้เปรียบที่ทำให้ชุมชนสามารถจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้มากเกินไปจนเข้ามาทำลายสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

เอกลักษณ์ของบ้านแม่กำปองคือการปลูกและผลิตเมี่ยง แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มที่แรงงานสืบทอดวิถีการผลิตเมี่ยงกำลังลดลง ซึ่งอาจส่งผลให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบ้านแม่กำปองที่มีวิถีชีวิตชาวป่าเมี่ยงเป็นจุดดึงดูดจะขาดความยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้น จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างพบว่าสมาชิกชุมชนบ้านแม่กำปองไม่ชอบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ขัดแย้งกับนโยบายหลักของหมู่บ้าน กอปรกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลให้กลุ่มบ้านที่อยู่ห่างไกลจากกลุ่มบ้านอื่นๆ ขาดโอกาสที่จะสร้างรายได้ ทำให้เป็นการยากที่จะพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เป็น

“การมีส่วนร่วมที่แท้จริง” (Genuine Participation) ได้ตามอุดมคติของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ต้องการให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ

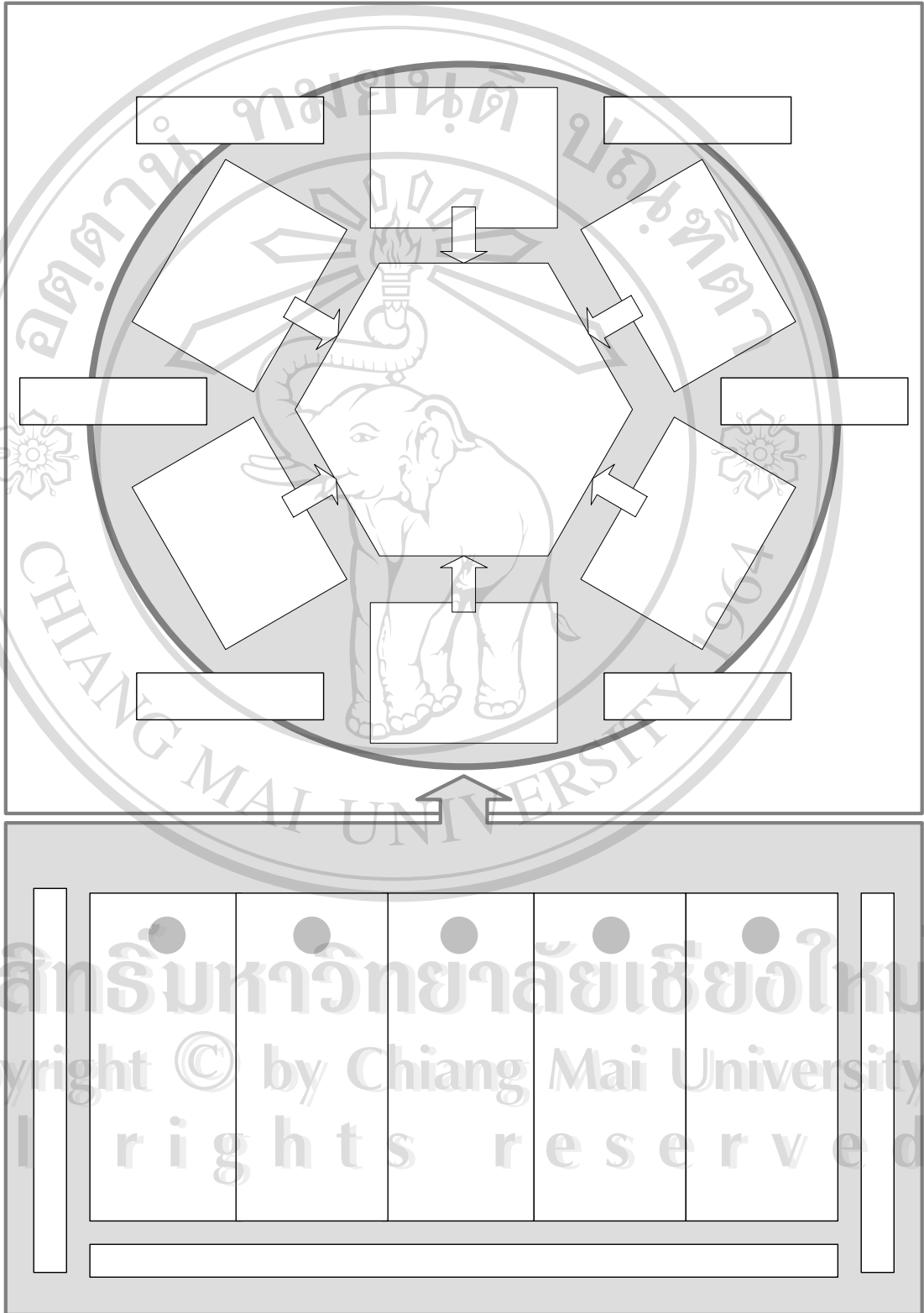
6.2.5 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบ้านแม่กำปอง

จากการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง โดยมีกรณีศึกษาคือบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอเมืออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปองสามารถจำแนกได้ 5 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ การตัดสินใจเลือกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ยั่งยืนของชุมชน การผสมผสานแนวคิดที่ได้รับจากภายนอกชุมชน การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นผู้นำในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้ความหมาย ดำเนินการและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการสร้างสรรค์กิจกรรมและบริการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขั้นตอนการดำเนินการที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนนี้ ต้องตั้งอยู่บน ฐานคติ 3 ด้านด้วยกัน คือ ฐานคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ฐานคติด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ และการจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันในชุมชน

กิจกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน จะต้องเป็นไปเพื่อเปิดพื้นที่ทางการศึกษาเรียนรู้ ซึ่งให้โอกาสบุคคลภายนอกได้เข้ามาเรียนรู้สภาพธรรมชาติและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชาวบ้าน อันจะนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมแก่ชุมชน ทำให้สมาชิกของชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำเสนอระบบ “คุณค่า” ของวิถีชีวิตวัฒนธรรมของตนอย่างภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ “มูลค่า” ที่เกิดขึ้นในระบบ “คุณค่า” นี้จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของระบบนิเวศและมีการรื้อฟื้นเอาภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีที่ดีงามมาใช้ในการดำเนินชีวิต พร้อมกันนั้น “เมี่ยง” และ “ป่าเมี่ยง” ในฐานะที่เป็นทั้งสินค้าเพื่อตลาดบริโภคและสินค้าเพื่อตลาดบริการจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาสืบทอด ทั้งนี้ ชุมชนจะต้องมีการวางกฎกติกาสำหรับสมาชิกในชุมชน และสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังพื้นที่ เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมและประเพณีอันดีงามของชุมชน

การดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น จะต้องพึงพาปัจจัยที่หลากหลายจากผู้เกี่ยวข้องภายนอกชุมชน เพื่อเสริมให้การดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีความสมบูรณ์ขึ้น การให้การสนับสนุนด้านแนวคิดและอุดมคติที่ชัดเจน เทคโนโลยี งบประมาณ กิจกรรมสนับสนุน เช่น การอบรมอาชีพเสริมต่างๆ การรณรงค์ให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ในขณะเดียวกัน องค์การการท่องเที่ยวทั้งจากภาครัฐและเอกชนควรมีบทบาทในการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินกว่าขีดความสามารถที่ชุมชนจะรับรองได้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงได้เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับบ้านแม่กำปองซึ่งสามารถนำไปใช้ในชุมชนอื่นๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกับบ้านแม่กำปองดังแผนภาพที่ 6.1

แผนภาพที่ 6.1 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับบ้านแม่กำปอง

งบประ

6.3 ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าแม่ียงบ้านแม่กำปองนี้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญต่อการพัฒนาในอนาคต 3 ประเด็นคือ

6.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ชุมชนป่าแม่ียงมีศักยภาพในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเกิดจากวิถีการปลูกและผลิตเมี่ยงทำให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตอันเป็นเอกลักษณ์ ทั้งยังมีระบบนิเวศเกษตรที่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ป่าไม้ เนื่องจากต้นเมี่ยงเจริญงอกงามได้โดยอาศัยร่มเงาของไม้อื่น ชาวชุมชนป่าแม่ียงจึงมีรูปแบบการดูแลและปกป้องป่าธรรมชาติให้มีความยั่งยืนต่อไป และความยั่งยืนของระบบนิเวศดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฉะนั้นหากชุมชนป่าแม่ียงแม่กำปองมีความพยายามที่จะจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม จะส่งผลให้รูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาในอนาคตสามารถเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนอื่นๆ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยทุนทางทรัพยากร สังคม และวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรกำหนดกฎเกณฑ์การคัดสรรนักท่องเที่ยวที่จะเข้าสู่สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือประกาศกำหนดเขตพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล) และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สิทธิและอำนาจแก่ชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรและสร้างกฎระเบียบเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ตนเอง และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรมีบทบาทสำคัญในการจัดวางนโยบายเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พร้อมทั้งกระตุ้นให้ชาวแม่กำปองมีการฟื้นฟูและคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม และให้ความสำคัญกับบทบาทของวิถีการผลิต “เมี่ยง” เพื่อให้เอกลักษณ์ของบ้านแม่กำปองมีการสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลาน และทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบ้านแม่กำปองมีความยั่งยืนต่อไป

6.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชน รวมถึงการให้ความรู้แก่ผู้มาเยือนและการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแม่กำปองจึงควรมีการสร้าง ความเข้าใจถึงนิยามความหมาย และมีการตีความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบเฉพาะของบ้านแม่กำปองร่วมกันในทุกครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของชุมชน โดยเน้นย้ำถึงสถานะของการท่องเที่ยวอันมีบทบาทเป็น “แนวทางสร้างรายได้เสริม” แก่ชุมชนเท่านั้น เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่จะเกิดจากความรู้สึกเหลื่อมล้ำ

ในโอกาสการสร้างรายได้ ชาวบ้านแม่กำปองควรมีความเชื่อว่าชุมชนยังคงสามารถดำรงอยู่ได้แม้จะ
ไม่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในพื้นที่

ผู้นำชุมชนทั้งผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในทุกขั้นตอน
ของการบริหารจัดการ สมาชิกในชุมชนต่างมีศรัทธาและความไว้วางใจในตัวผู้นำชุมชนสูงทำ
ให้การกำหนดแนวทางและการดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว แต่ในบางครั้ง
กลับทำให้ชาวบ้านมีความเคลือบแคลงที่จะไม่แสดงความคิดเห็นเนื่องจากไม่ต้องการมีทรศนะที่ขัดแย้ง
กับผู้นำ ฉะนั้นผู้นำชุมชนจะต้องมีศักยภาพในการระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อให้
แนวทางการจัดการท่องเที่ยวมีมิติที่หลากหลายจากมุมมองของสมาชิกในชุมชน อันจะสามารถ
นำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริงในฐานะที่เป็นฐานคิดของการจัดการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศ

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชนน่าจะมี
บทบาทในการระดมทุนเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนา
ศักยภาพของชุมชน และรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นการอบรมคุณกพร้อมจัดสรรอุปกรณ์สำหรับค
นุกให้แก่ชุมชน การสนับสนุนงบประมาณซ่อมแซมเส้นทางท่องเที่ยวที่ชำรุด หรือการเปิดโอกาส
ให้สมาชิกในชุมชนมีโอกาสได้เดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน
พื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

6.3.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการวิจัยพื้นที่บ้านแม่กำปองในอนาคต ควรมีการศึกษาถึง

- (1) ความพร้อมและความต้องการของชุมชนในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- (2) ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงของชุมชนอันเกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- (3) แนวโน้มการสืบทอดอาชีพผลิตเมี่ยงเพื่อเข้าสู่ตลาดบริโภคและตลาดบริการการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- (4) แนวทางการสร้างกลุ่มอาชีพเสริมเพื่อสนับสนุนการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศในชุมชน